

Delundersökning av ett gravfält från yngre järnålder,
fornlämning 25, Kumla, Trosa-Vagnhärads socken

Gravfältet, med 110 registrerade anläggningar, är beläget på ett delvis sidlänt impediment av urberg och sandig-moig morän i norra delen av ett öst-västligt stråk av postglacial lera, nu uppodlad mark. Söder om gravfältet, i mitten av dalgången finns idag ett mindre vattendrag på 10-metersnivån. Detta mynnar ut i den öster därom belägna Norasjön, vilken under yngre järnålder sannolikt haft förbindelse med Tullgarnsviken.

Omedelbart norr om gravfältet utbreder sig ett större skogbevuxet bergområde i vars södra del ett gravfält (fornlämning 24), tre ensamliggandestensättningar (fornlämningarna 22, 23, 236), samt en tjärdal (fornlämning 237) är belägna. Gravfält 24, vilket ligger strax norr om nr 25, åtskilt från detta genom ett par små bergklackar och en mindre grusväg, består av tio registrerade anläggningar. Fyra av dessa undersöktes år 1979 och kan dateras

Fig 9. Utsikt från fornlämning 25 mot väst. I bakgrunden syns Kumla gård, i förgrunden västra delen av A22, en rundad stensättning. Foto Sonja Wigren. Neg nr U842:6-7.

Fig 10. Fornlämning 25 efter röjning från norr. Foto Sonja Wigren. Neg nr U842:1-3.

till äldsta järnålder (se ovan).

Väster om fornlämning 25, intill Kumla gård finns ytterligare ett gravfält (fornlämning 106), bestående av tretton registrerade anläggningar och söder därom, på en åkerholme en ensamliggande hög (fornlämning 102).

Undersökningsområdet omfattade norra delen av gravfält 25. Den resterande delen med ca 90 registrerade gravar, söder om den nya motorvägen ligger kvar. Gravfältet ligger i hagmark. I dess östra del finns fruktträd och bärbuskar, vilka antyder en sentida bebyggelse.

Inom den undersökta gravfältsdelen fanns ca 20 gravar registrerade, dels på två små bergklackar, dels i sluttingarna och svackan mellan dessa, dock med ett avbrott för ett sankområde i nordvästra delen.

I omedelbar anslutning till gravfältets västra del gick en äldre brukningsväg och nordväst om denna låg ytterligare en bergklack på vilken ansamlingar av odlingssten fanns. Området avtorvades och undersöktes med grävmaskin.

I åkern väster om gravfältet och odlingsstenen gjordes en fosfatkartering i syfte att lokalisera en eventuell boplats. Relativt höga fosfatvärden uppmättes varför ett antal parallella nord-sydliga provschakt upptogs här. Schakten gav dock inga antydningar om att förhistoriska lämningar skulle finnas inom området.

Ytterligare fyra provschakt upptogs inom fornlämningsområdet på plan, eventuellt tidigare odlad betesmark. Endast recenta fynd påträffades.

Utanför undersökningsområdet och på

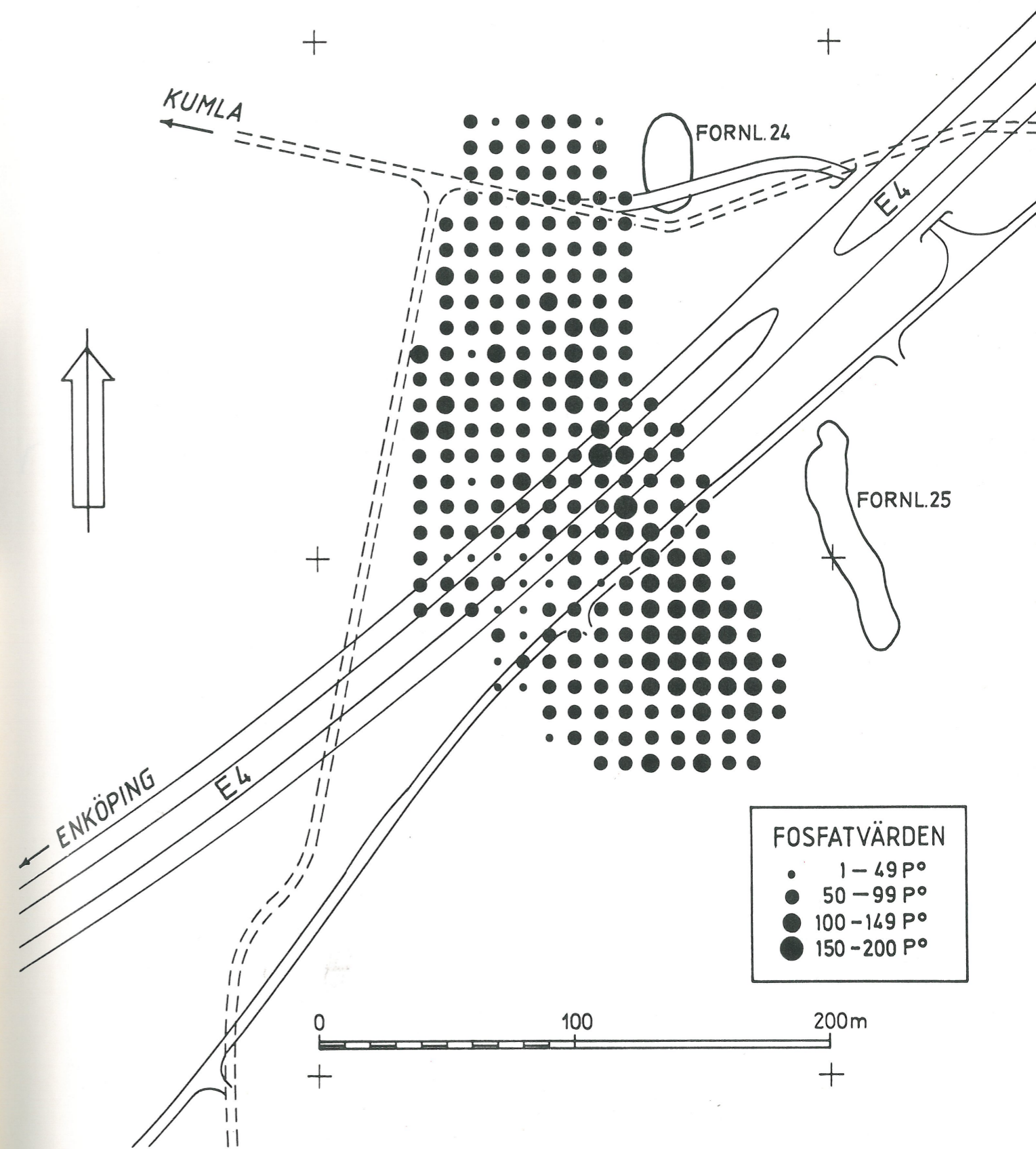

Fig 11. Fosfatkarta från området väster om gravfältet. Skala 1:2000.

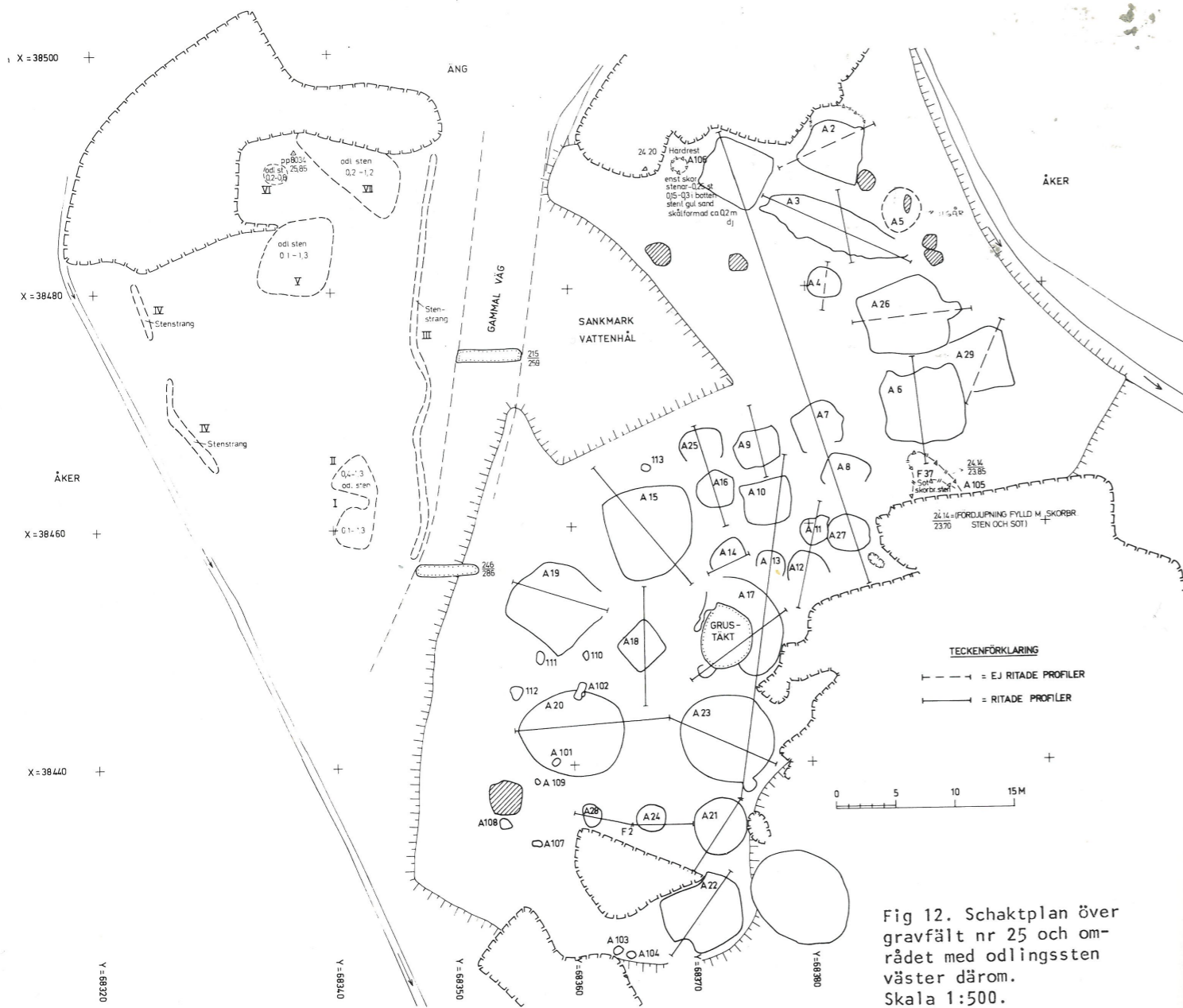

Fig 12. Schaktplan över gravfält nr 25 och området med odlingssten väster därom. Skala 1:500.

den kvarliggande gravfältsdelen låg gravfältets största hög, ca 25 m i diameter och ca 1,7 m hög, anlagd i krönläge. Eftersom högen var kraftigt skadad av nötning och ett grävlinggryt restaurerades den. Skadorna bestod av en ca 2 x 2 m stor och 0,3-0,4 m djup fördjupning i översidan, en 0,2 m djup och 1,5 x 2 m stor skada längs norra sidan, ett grävlinggryt (ca 0,8 x 1,2 m stort, 1,5 m djupt) samt en nergrävning (0,7 x 0,8 m stor, 0,25 m djup) på östra sidan.

För att markera hur djupt skadorna trängt ner, täcktes ytorna med vit

krossten. Över denna fylldes jord, vilken jämnades till så att högen fick en relativt rundad form.

UNDERSÖKNING AV FORNLÄMNING 25

Efter avtorvning framkom 29 anläggningar varav en, A5, visade sig vara en naturbildning. De 28 gravarna utgjordes av tre högar, en högliknande stensättning, tio rundade, tolv rektangulära och en oval stensättning samt en skeppsättning. De mindre rektangulära och rundade gravarna låg framför allt

Fig 13. Nordöstra delen av gravfältet efter avtorvning. Längst fram syns de rektangulära anläggningarna A6 och A26, rakt bakom dessa skeppsättningen A3 och t v den runda A4. På bergknallen bakom gravarna fanns odlingssten. Från S. Foto Sonja Wignér. Negnr U842:11.

samlade i undersökningsområdets mellersta del och några bildade närmast små terrasser mot nordslutningen. I södra delen låg huvudsakligen de stora rundade anläggningarna och i norr bl a skeppsättningen samt de större rektangulära stensättningarna.

Påfallande många stensättningar hade en fyllning av mo/morängrus med enstaka stenar. De resterande bestod av en eller flerskiktade stenpackningar. Samtliga rektangulära stensättningar omgavs av kantkedja, till skillnad mot endast sex av de totalt elva rundade stensättningarna.

Två av högarna hade en gravport i sydväst respektive sydöst, A17 och A23. Runt den sistnämnda fanns också antydning till en kantkedja. I alla tre högarna fanns en fyllning av mo/morängrus.

GRAVSKICK

Över hälften (7) av de rektangulära stensättningarna saknade helt iakttagbar gravgömma. I de återstående fem rektangulära gravarna fanns "troliga skelettbegravningar". De troliga skelettbegravningarna utgjordes av ovala eller rektangulära mörkfärgade nergrävningar med flat eller skålformig botten och något förhöjda fosfatvärden. Då bevaringsförhållandena i moränslutningen varit dåliga, tolkas nergrävningarna som skelettgravar. Totalt fanns sju anläggningar av mörkfärgade nergrävningar på gravfältet, bl a i den enda ovala stensättningen.

I de rundade stensättningarna varierade gravskicket mellan skelettbegravningar, spridda brända ben och brandlager. Även i denna grupp fanns en

ANL	Belägenhet	Anläggningstyp	Konstruktionsdetaljer	Gravgömma	Fynd
6	470/390	Rektangulärstensättning, 6,5 x 7 m st, 0,25 m h	Kantkedja, 2-skiktad gles stenpackning	-	-
7	468/380	Närmast kvadratiskstensättning, 3,8 x 4,4 m st. 0,4 m h	Kantkedja, enskiktad gles packning i N-grusfyllning i S.	Skelettgrav? (mörkfärgning, F 4)	F 4
8	464/383	KVADRATISK STENSÄTTNING, 3,55 x 3,85 m, 0,4 m h	Kantkedja, fyllning best. av grus och upp till 0,3 m st. stenar	Skelettgrav? (mörkfärgning, F 3)	F 3
9	466/376	REKTANGULÄR STENSÄTTNING, 3,25 x 3,75 m st. 0,1 m h	Kantkedja, fyllning av grus och upp till 0,1 m st. stenar	-	-

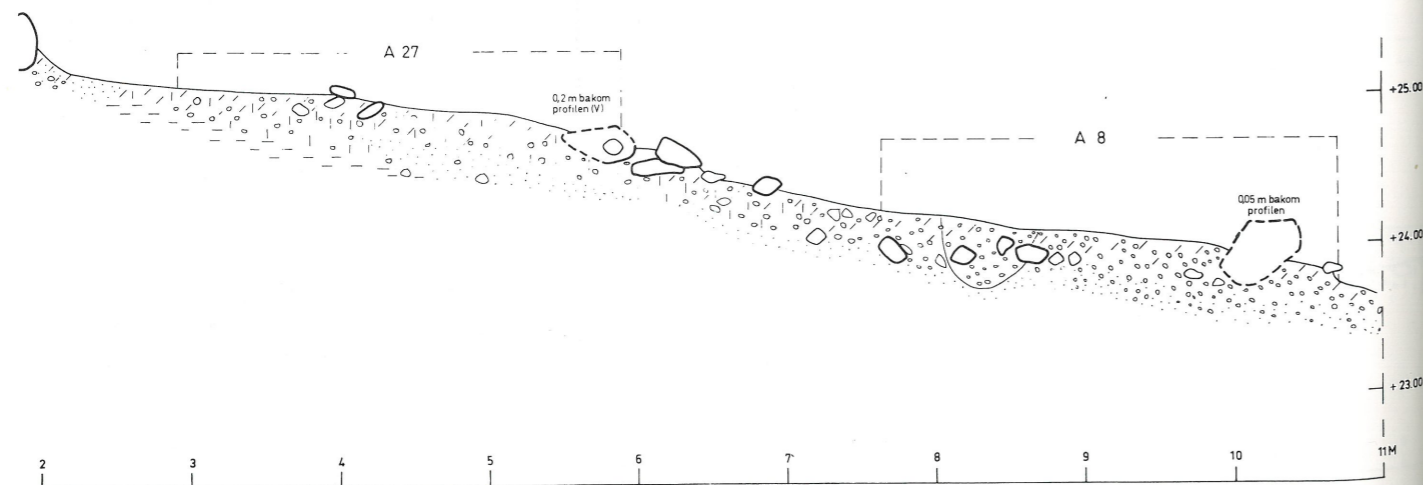
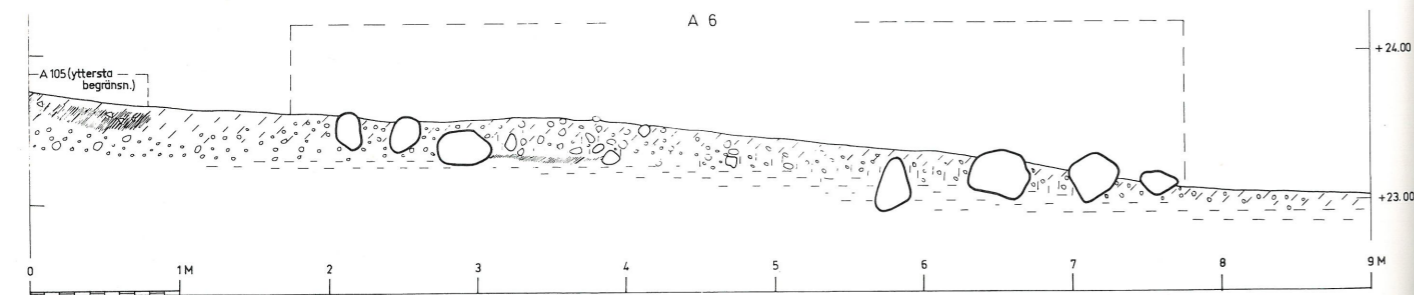

Fig 19. Profiler över A6, en rektangulärstensättning, A8 en kvadratiskstensättning med en eventuell skelettgrav, och A27, en rundadstensättning. Skala 1:50.

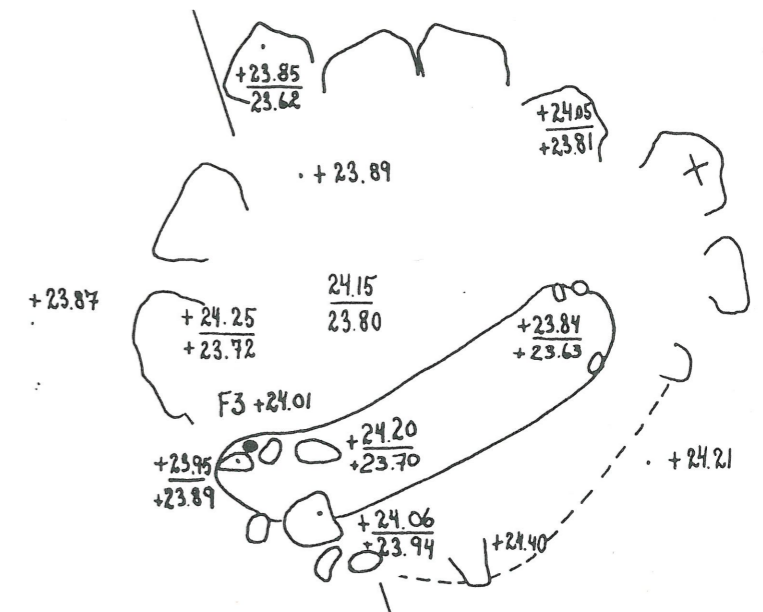

Fig 20. Plan över den kvadratiskestensättningen A8 och mörkfärgningen som antyder en skelettgrav. Skala 1:50.

Fig 21. A8 från S0. Den kvadratiskestensättningen hade en fyllning av grus och mindre stenar. Foto Sonja Wigren. Neg nr U842:61.

Fig 22. A9, en rektangulärstensättning. Den hade en tydlig kantkedja och fyllning av grus och småsten. Från S0. Foto Sonja Wigren. Neg nr U842:67.

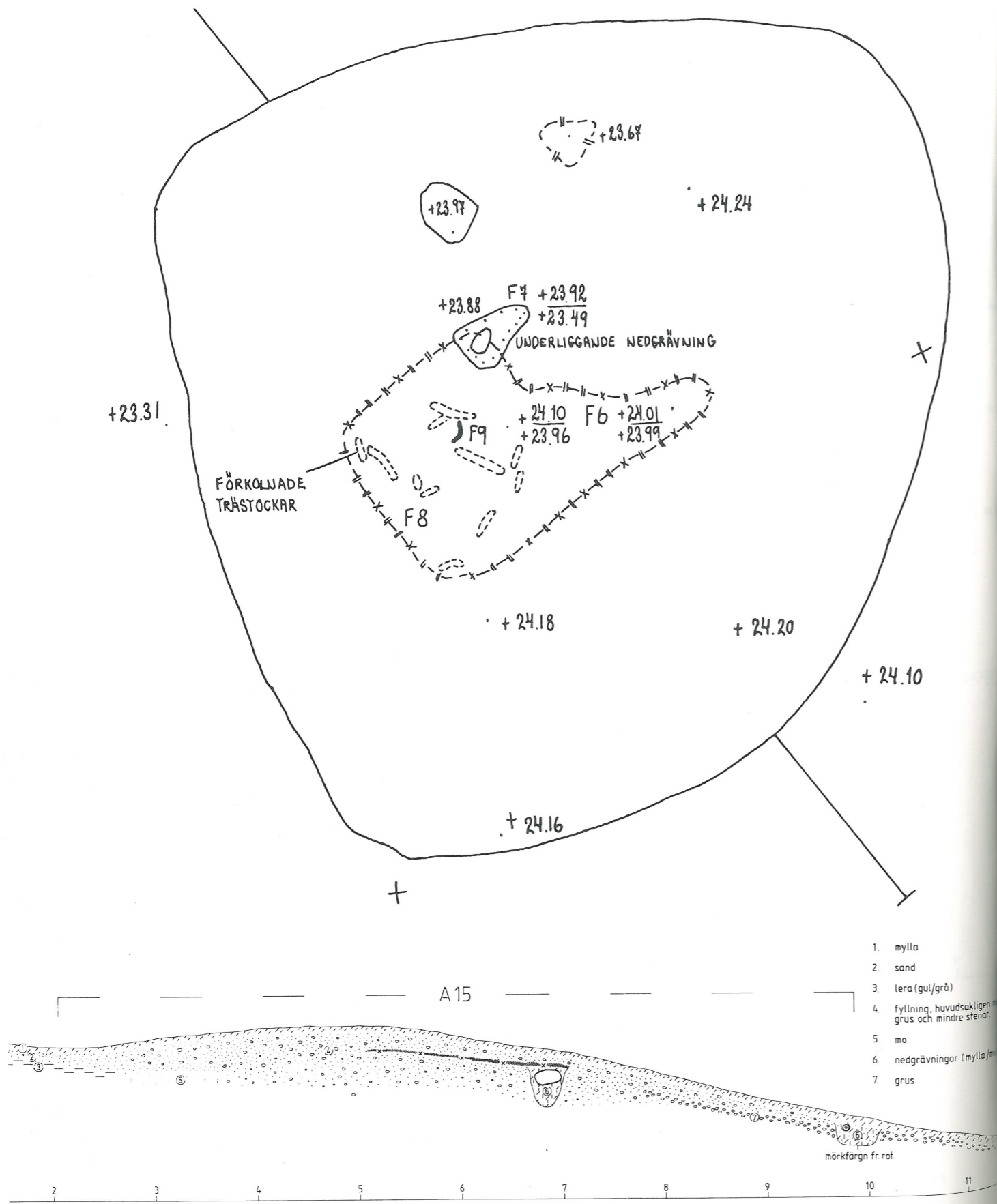

Fig 24. A15, en rundad hög med brandlager. Plan och profil. Skala 1:50.

- 1. mylla
- 2. sand
- 3. lera (gul/grö)
- 4. fyllning, huvudsakligen grus och mindre stenar
- 5. mo
- 6. nedgrävningar (mylla/mo)
- 7. grus

Fig 25. A13, en oval stensättning med kantkedja och fyllning av grusig mo och småsten. Från N. Foto Sonja Wigren. Neg nr U842:83.

Fig 26. A15 syntes före avtorvningen som en tydlig hög. Den var uppbyggd av morängrus. Från SS0. Foto Sonja Wigren. Neg nr U842:91.

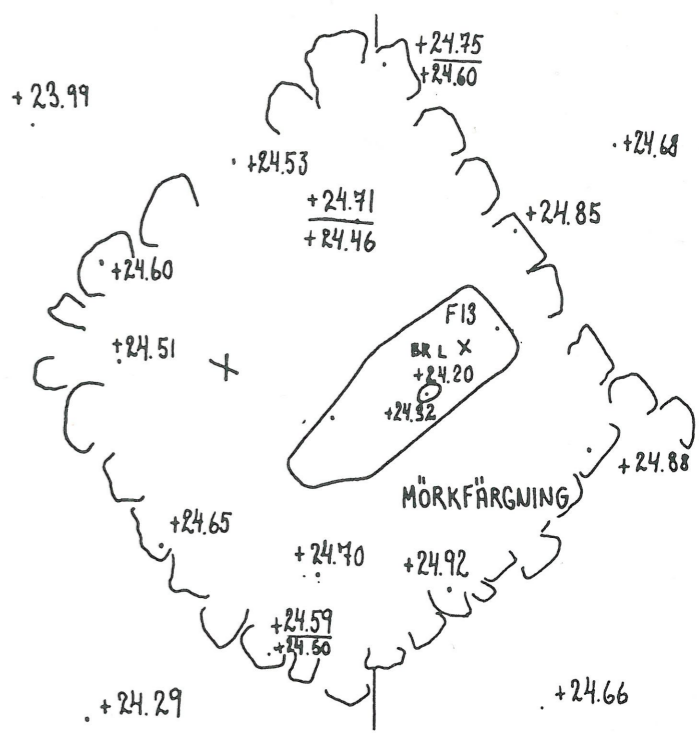

Fig 27. A18, en kvadratisk stensättning, förmodligen skelettgrav. Plan, skala 1:50.

Fig 28. A18 hade en tydlig kantkedja och en fyllning av grus och småsten. Från S0. Foto Sonja Wigren. Neg nr U842:105.

ANL	Belägenhet	Anläggningstyp	Konstruktionsdetaljer	Gravgömma	FYND
19	453/358	KVADRATISK STENSÄTTNING 6,5x6,9 m st. 0,35 m h	KANTKEDJA Mo/grusfyllning	Skelettgrav? nedgrävning	F 15 F 16 F 17 F 20
20	443/360	RUNDAD STENSÄTTNING	KANTKEDJA Grusfyllning med upp till 0,15 m st. stenar	BRANDLAGER 3x4,25 m st 0,04 m dj	F 21
21	435/372	HÖG, 4,5x4,75 m st. 0,6 m h.	HUMUSBLANDAD GRUSFYLNING, ENSTAKA 0,2-0,3 m st. STENAR	BRANDLAGER 2,8x3,5 m st 0,04-0,39 m dj.	F 22
22	427/370	RUNDAD STENSÄTTNING 6,55x6,75 m st, 0,7 m h ev. spec. beskrivning kistan	KANTKEDJA Humus/sandblandad mofyllning. Underliggande enskiktad gles stenpackning. <u>STENKISTA</u> (VSV-ONO) 1,75x3 m st, i ONO avsmalnande till 1 m br. 0,5-0,62 m h, delvis 2-skiktad. Delvis kantställda stenar.	Skelettgrav	F 28 F 29
23	441/372	HÖGLIKNANDE STENSÄTTNING 7,5 x 7,53 m st. 0,5 m h	Humusblandad mofyllning samt inre enskiktad stenpackning, 2,4x2,9 m st. 0,2 m h, i mittsvacka. Antydan till kantränna i SV. Gravport 0,8x1,2 m st. i Sö	Brandlager 2,1x2,5 m st ÖVRIGT - Närmast båtformig nedgrävning i S. 0,6x0,9 m st. (NNO-SSV) i S förkolnat trä, i N bränd lera och sand samt sot. Under ett 0,03 m tj. lerlager m skålformig botten.	F 19 F 25
24	435/366	RUND STENSÄTTNING 2,25x2,4 m st. 0,2 m h.	Moränggrusfyllning spridda 0,1-0,4 m st. stenar	3 brända ben	F 14
25	467/371	REKTANGULÄR STENSÄTTNING, 2,75x3,6 m st 0,2 m h.	Kantkedja, ler- och mofyllning, spridda 0,05-0,2 m st. stenar	-	-

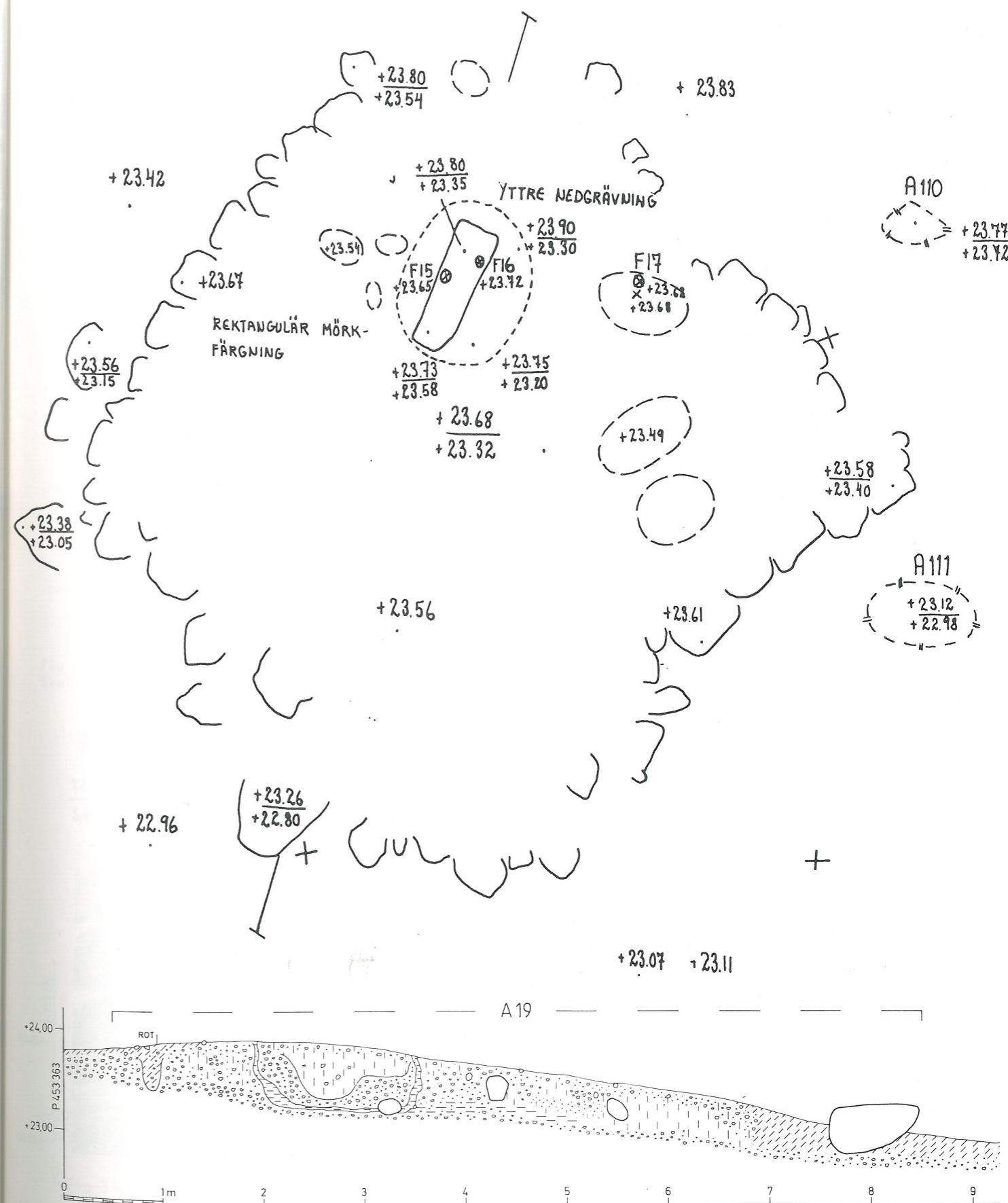

Fig 29. A19, en kvadratisk stensättning med kantkedja och en fyllning av mo och grus, förmodligen en skelettgrav. Plan och profil. Skala 1:50.

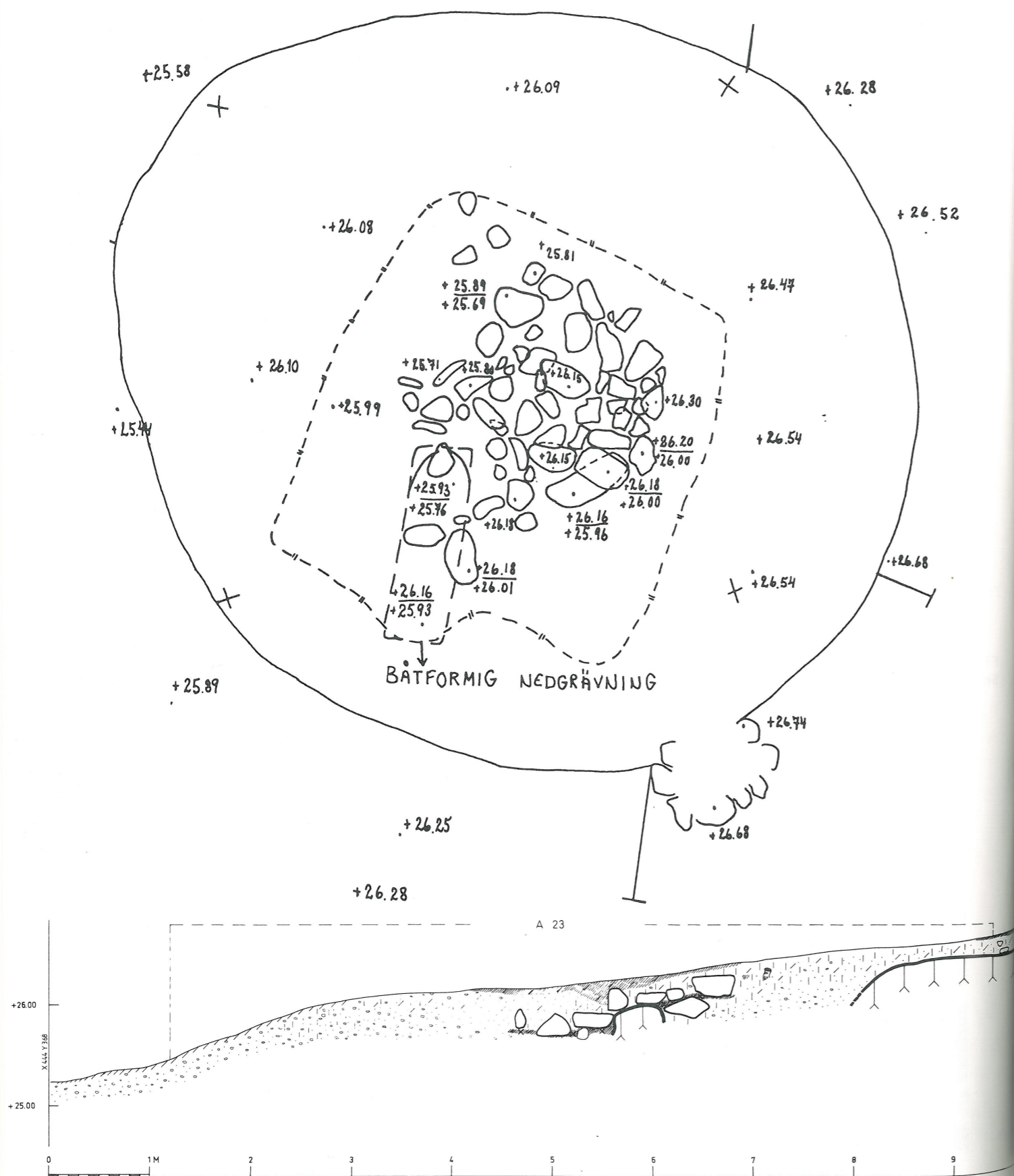

Fig 36. A23. Detalj av den inre stenpackningen. Från NO. Foto Inga Ullén. Neg nr U842:145.

Fig 37. A26, en rektangulär stensättning med kantkedja och en fyllning av grus, humus och enstaka stenar. Fotoplan. Skala 1:50.

